

Ковальський А.О., аспірант кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки
Одеський національний економічний університет

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У КОМУНАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ: МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ

Ковальський А.О. Залучення інвестицій у комунальний сектор економіки: механізми фінансування. У статті розглянуто механізми фінансування комунального сектору економіки та розроблено власну класифікацію механізмів залучення інвестиційних коштів суб'єктами комунального господарства України.

Ключові слова: механізми фінансування, комунальне господарство, класифікація механізмів залучення інвестицій, ендавмент, публічно-приватне партнерство.

Ковальський А.А. Привлечение инвестиций в коммунальный сектор экономики: механизмы финансирования. В статье рассмотрены механизмы финансирования коммунального сектора экономики и разработано собственную классификацию механизмов привлечения инвестиционных средств субъектами коммунального хозяйства Украины.

Ключевые слова: механизмы финансирования, коммунальное хозяйство, классификация механизмов привлечения инвестиций, эндавмент, публично-частное партнерство.

Kovalskiy A.O. Attracting investment in the commercial sector of the economy: financing mechanisms. The article considers financing mechanisms for the commercial sector of the economy and develops own classification of mechanisms of attracting investment by entities of municipal engineering in Ukraine.

Key words: financing mechanisms, municipal engineering, classification of attracting investment mechanisms, endowment, public-private partnership.

Постановка проблеми. В ході господарської діяльності перед будь-яким суб'єктом господарювання неминуче постає питання необхідності залучення інвестицій. Залежно від виду інвестицій їх залучення може відбуватися у різний спосіб, різних формах та з різних джерел фінансування.

Практика господарювання комунальних підприємств в Україні свідчить, що органи місцевого самоврядування стикаються з серйозними фінансовими проблемами, вирішити які на місцевому рівні за рахунок внутрішніх джерел фінансування неможливо. У зв'язку з цим органи місцевого самоврядування, яким безпосередньо підпорядковуються комунальні підприємства вдаються до наданих їм чинним законодавством повноважень з метою залучення різних форм капіталу в комунальний сектор економіки.

У 2018 році парламент України проголосував за захист інвестиційних складових партнерів, які сьогодні інвестують у комунальні підприємства, водопостачання, тепlopостачання. «50 млрд доларів – ринок, який сьогодні є по модернізації комунальних підприємств, по енергоефективності. Чому не інвестувати там, де буде працювати ринок газу, ринок електроенергії і маржинальність дозволяє за 2-5 років повертати інвестиції?» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання залучення інвестицій у комунальний сектор економіки займають провідне місце у дослідженнях як учених, так і практиків, зокрема А.В. Бонда-

ренка, О.В. Веретеннікової, Є.Ю. Гайко, В.А. Голян, М.І. Диби, М.О. Лугової, В.К. Мамутова, В.А. Устименка, Р.А. Джабраїлова та ін. Окремі аспекти управління комунальною власністю висвітлені в працях Г.П. Антонієва, О.М. Білянського, В.І. Кравченко, Т.М. Качала, О.П. Кириленко, Ю.Г. Лега, І.О. Луніна, І.Г. Мельник, Н.І. Олійник, В.М. Опаріна, Р. Педерсона, С.І. Юрія та ін.

Постановка завдання. Враховуючи концепцію місцевого економічного розвитку останніх років, припустимо що у якості джерел фінансування суб'єктів комунального сектору можна розглядати ресурси всіх економічних агентів, які можуть бути спрямовані на забезпечення економічних потреб підприємства, зокрема, фінансові ресурси місцевих та центральних органів влади, залучені грошові кошти від приватних суб'єктів господарювання, неурядових організацій, фізичних осіб, а також іноземних держав та міжнародних організацій.

У контексті дослідження розвитку та контенту питань ефективності інвестування в комунальну інфраструктуру цікавим виявляється аналіз джерел фінансування комунальних підприємств та розробка власної класифікації механізмів інвестування комунальних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства України, а саме ст. 10 Закону України «Про інвестиційну діяльність» виділяють такі джерела фінансування інвестиційної діяльності [2]:

- власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- позичкові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- залучені фінансові кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- бюджетні інвестиційні асигнування;
- безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян.

В 2012 році Центром громадської експертизи на замовлення проекту «Місцевий економічний розвиток міст України» було представлено Звіт «Методи та механізми фінансування місцевого економічного розвитку» [3], в якому наведені основні механізми залучення інвестиційних коштів органами місцевого самоврядування. Перелік таких методів представлений на рис. 1. Охарактеризуємо коротко кожен з вказаних механізмів залучення інвестиційних коштів.

Податки та збори є механізмом фінансування, що надходить до бюджету міста або іншої територіальної громади. Міжнародна практика передбачає досить широку базу для податків та зборів, які може встановлювати і збирати орган місцевого самоврядування в межах наданої законодавством компетенції. Проте, місцеві органи самоврядування мають мало можливостей скористатися цим механізмом фінансування, у зв'язку з високим рівнем фінансової централізації та обмежених фінансових повноважень, хоча останні значно розширилися у зв'язку з провадженням децентралізації.

Продаж комунального майна – це механізм, що передбачає перехід прав власності на комунальні активи та дає змогу швидко залучити значні в за розміром кошти. У розвинутих країнах вказаний механізм застосовують досить обмежено, оскільки там існує розуміння обмеженості та вичерпності такого способу бюджетного фінансування. Натомість, в Україні після розпаду СРСР у комунальній власності перебуває значна кількість землі та нерухомості, що не використовуються

містом. Продаж таких об'єктів комунальної власності становить основну доходну статтю бюджетів розвитку більшості українських міст, зокрема і найрозвинутіших та найзаможніших [1].

Оренда комунального майна передбачає тимчасовий перехід права на користування об'єктами комунальної власності. Міський бюджет одержує від оренди комунального майна набагато менші надходження, ніж від його продажу, проте вони мають відновлювальний характер і не призводять до втрати права власності на відповідні активи.

Міські цільові програми – механізм планування та управління місцевим розвитком, що в тій чи тій формі застосовується більшістю міст світу. Особливістю його застосування на пострадянському просторі є те, що міські цільові програми дають змогу не тільки планувати відповідні видатки муніципальних бюджетів, а й залучати додаткове фінансування у вигляді цільових дотацій з державного бюджету, у такий спосіб збільшуючи доходну частину міського бюджету [1].

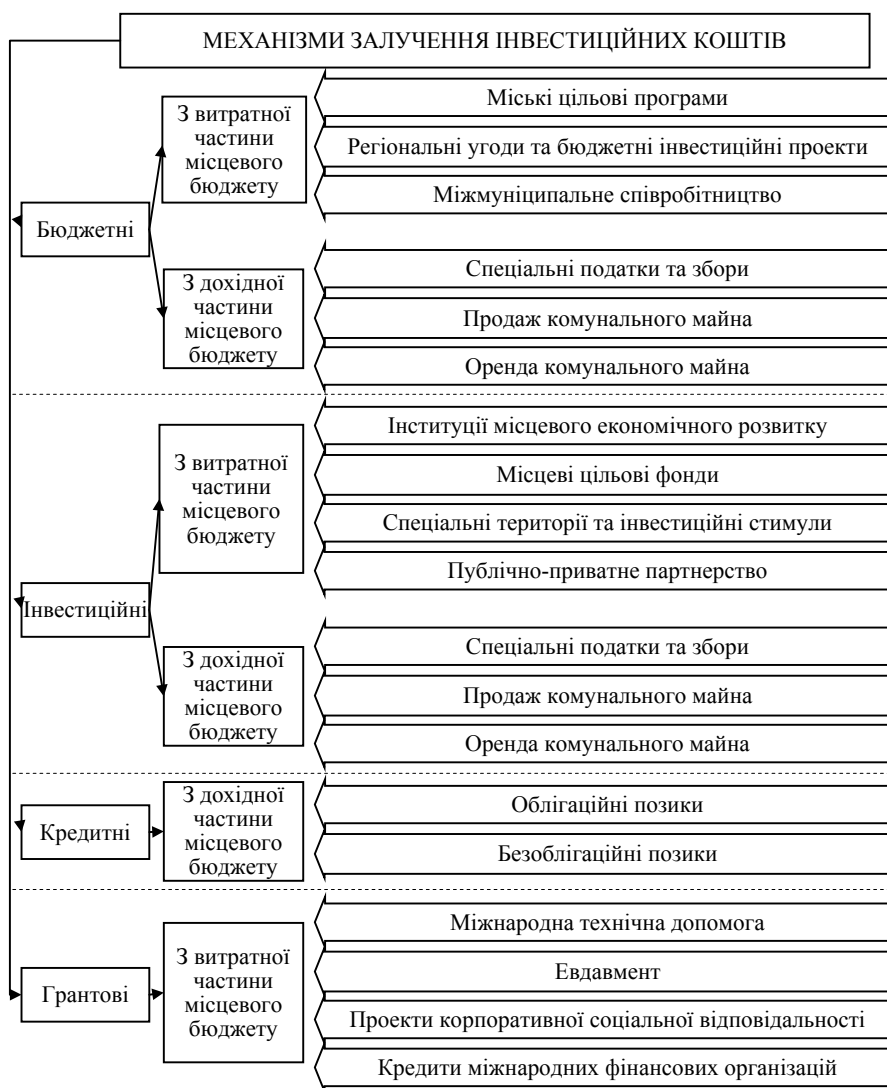

Рис. 1. Механізми залучення інвестиційних коштів на комунальні підприємства

Джерело: узагальнено на основі [1]

Регіональні угоди щодо соціально-економічного розвитку та інвестиційні бюджетні проекти – механізм фінансування, поширений здебільшого на пострадянському просторі. В Україні угоди щодо соціально-економічного розвитку укладаються між Урядом України та обласними радами і передбачають заходи щодо вирішення проблем розвитку (в тому числі й економічного) окремих територій та населених пунктів області, а також відповідне фінансування з державного і обласного бюджетів.

Міжмуніципальне співробітництво – механізм, який ґрунтується на співпраці між територіальними громадами, спрямований на забезпечення їх сталого розвитку завдяки об'єднанню ресурсів різних муніципалітетів. Міжмуніципальне співробітництво може бути реалізоване у різних формах: у вигляді угод про співпрацю між містами чи територіями, шляхом створення спільного координаційного органу або комунального підприємства. Воно може здійснюватися як на проектній основі, так і мати більш регулярний та довгостроковий характер [1].

Корпоратизація комунальних підприємств – механізм залучення інвестицій шляхом передачі корпо-

ративних прав щодо унітарного комунального підприємства приватним інвесторам та перетворення такого підприємства на корпоративне.

Корпоратизація комунальних підприємств часто використовувалась у перехідних економіках, де існувала потреба перевести комунальні активи у приватну власність і залучити інвестиції в міську економіку. Попри те, що аналогічні проблеми вже досить давно існують в Україні, досі міська влада лише в поодиноких випадках вдавалася до корпоратизації комунальних підприємств [1].

Компенсація впливу – механізм, що дає змогу синхронізувати темпи розвитку муніципальної інфраструктури з динамікою житлової та комерційної забудови, а також компенсувати негативний вплив зовнішніх чинників, наприклад, промислового забруднення довкілля. Використання цього механізму передбачає зобов'язання забудовників чи підприємців компенсувати негативний вплив нової забудови чи підприємства на рівень завантаженості міської інфраструктури чи стан довкілля. Така компенсація може здійснюватись у вигляді відрахувань до бюджету міста, як це передбачено українським

законодавством, або у негрошовому вигляді, як це можливо в більшості розвинутих країн.

Наприклад, під час будівництва нового житлового масиву місцева влада може зобов'язати забудовника спорудити також комерційний центр, школу чи лікарню. Механізм компенсації впливу активно використовують у практиці містобудування розвинутих країн, втім в Україні цьому часто заважають непрозорі процедури та висока корумпованість у наданні земельних ділянок [1].

Інституції місцевого економічного розвитку – організації або структури, діяльність яких спрямована на стимулювання бізнесової активності в місті.

Спеціальні території та інвестиційні стимули – комплекс заходів місцевої економічної політики, спрямованих на створення сприятливих умов для бізнесу на спеціально визначених територіях або в місті загалом.

Публічно-приватне партнерство – стале співробітництво між органами влади, зокрема й муніципального рівня, та підприємствами при-

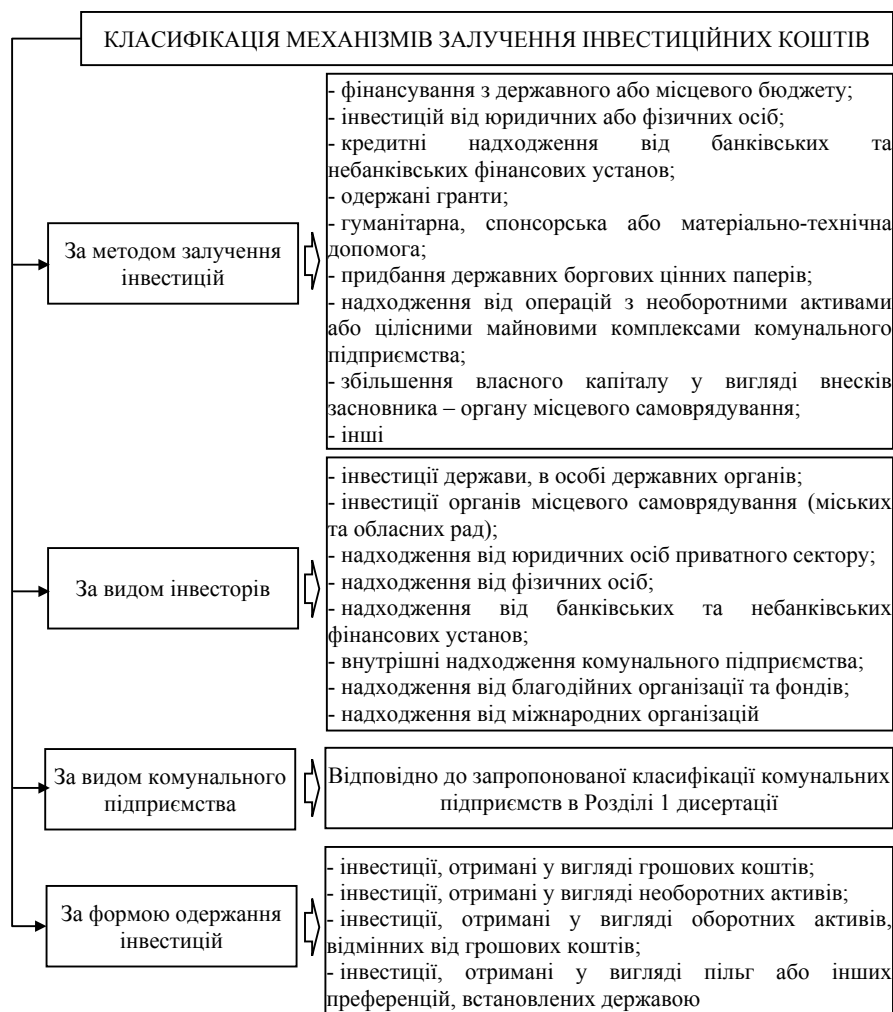

Рис. 2. Запропонована класифікація механізмів інвестування комунальних підприємств

ватного сектору з метою генерування ресурсів для реалізації інфраструктурних проектів.

Публічно-приватне партнерство – один з найпоширеніших механізмів фінансування масштабних інфраструктурних проектів у розвинутих країнах. Подекуди, в незрівнянно меншому обсязі, такий механізм починає застосовуватись і в Україні.

Облігаційні позики – механізм здійснення муніципальних позик, що передбачає емісію облігацій органами місцевого самоврядування. Розрізняють три види муніципальних облігацій: бездохідні облігації, що забезпечуються комунальним майном чи доходами місцевого бюджету; дохідні облігації, що випускаються для фінансування об'єктів, з доходів яких відбуватиметься їх погашення; та облігації змішаного типу що не приносять доходу, але їх погашення забезпечують доходи створених об'єктів.

Муніципальні облігаційні позики, як механізм залучення кредитних ресурсів, широко використовують у розвинутих країн, натомість в Україні його застосовують переважно великі міста.

Безоблігаційні позики – система кредитних відносин, де одержувачем кредиту виступає орган місцевого самоврядування. За рахунок безоблігаційних позик в європейських країнах формується близько 10-15% місцевих бюджетів, тимчасом як в українських містах аналогічний показник у середньому не перевищує 5% [1].

Міжнародна технічна допомога – це ресурси, які, відповідно до міжнародних договорів, надаються донорами (урядами іноземних держав, уповноваженими ними організаціями, а також міжнародними організаціями) на безоплатних засадах для реалізації програм і проектів органів місцевого самоврядування. Може надаватись у вигляді майна, робіт чи послуг, інтелектуальної власності, а також фінансових ресурсів.

Ендавмент – цільовий фонд, призначений для використання у некомерційних цілях, зазвичай з метою фінансування організацій та ініціатив у сфері освіти, охорони здоров'я або культури, що наповнюється за рахунок благодійних пожертв. Цей механізм фінансування потреб щодо розвитку трудового потенціалу, широко використовується розвинутими країнами світу, проте досі не набув поширення в Україні [1].

Проекти корпоративної соціальної відповідальності – добровільні ініціативи приватних підприємств щодо провадження некомерційної діяльності, спрямованої на соціально-економічний розвиток населених пунктів і територій їх бізнесової присутності. Здебільшого такі проекти спрямовані на реалізацію соціальних ініціатив, але так само можливим є фінансування окремих потреб, таких як створення паркової зони, спортивного центру чи освітнього закладу. Проекти корпоративної соціальної відповідальності, що є важливою складовою економічного розвитку багатьох європейських та північноамериканських міст, також швидкими темпами поширюються і в Україні.

Враховуючи вище викладене стосовно існуючих механізмів залучення інвестиційних коштів органами місцевого самоврядування в Україні та світі нами розроблено класифікацію механізмів залучення інвестиційних коштів суб'єктами комунального господарства (рис. 2).

При розробці даної класифікації до уваги бралася особливість здійснення діяльності комунальних підприємств залежно від їх видів, а також існуючі види механізмів залучення інвестиційних коштів органами місцевого самоврядування. Використання у класифікації механізмів залучення інвестицій комунальних підприємств видів механізмів залучення інвестиційних коштів органами місцевого самоврядування пояснюємо тим, що усі без виключення комунальні підприємства є власність окремої об'єднаної територіальної громади та підпорядковуються тим чи іншим органам місцевого самоврядування, від яких і отримують фінансування.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, в ході дослідження нами розглянуто основні механізми залучення інвестиційних коштів на комунальні підприємства, які функціонують на сьогодні в сфері економічних відносин. Вважаємо, що суттєвою перевагою договірних відносин є те, що такі відносини надають можливість залучення приватних інвестицій у конкретну сферу господарства окремої територіальної громади, а також збереження об'єктів нерухомості в комунальній власності з одержанням стабільного доходу.

Список літератури:

1. Борода М. Звіт «Методи та механізми фінансування місцевого економічного розвитку» / М. Борода, А. Гінкул, К. Рубановський. – Київ: Підготовлено Центром громадської експертизи на замовлення проекту «Місцевий економічний розвиток міст України», 2012. – 110 с.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#o14>
3. Ринок на \$50 мільярдів: Зубко очікує інвестицій в комунальні підприємства [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2018. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2462479-es-pidtrimue-rozvitok-rozsliduvanoi-zurnalistiki-v-ukraini.html>.